

SISTEMUL DE PROTECȚIE A COPIILOR ORFANI ȘI RĂMAȘI FĂRĂ ÎNGRIJIRE PĂRINTEASCĂ: CARACTERISTICI GENERALE

Viorica MATAS

Catedra Asistență Socială

According to the Report of costs evaluation of the non implementation of the Action Plan of the National Strategy on the reform of the residential care system for the year 2009, 9196 children are placed within residential institutes. Orphan children and children deprived of parental care are placed within 61 residential institutes.

Conform datelor oferite de Biroul Național de Statistică, la 1 ianuarie 2010 populația Republicii Moldova constituia 3563695 cetățeni, dintre care femei – 1850208 și bărbați – 1713487. Dacă e să ne referim la repartizarea populației Republicii Moldova după mediul de reședință, trebuie să specificăm faptul că 1476681 cetățeni locuiesc în mediul urban, iar 2087014 – în mediul rural. În ceea ce privește criteriul de vârstă, populația cu vârsta cuprinsă între 0-17 ani constituie 764886 mii din totalul populației, iar cea cu vârsta cuprinsă între 18-23 ani constituie 413958 mii din totalul populației [1].

Conform Raportului de evaluare a costurilor neimplementării Planului de Acțiuni al Strategiei Naționale privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007-2012, 9196 copii din totalul populației cu vârsta cuprinsă între 0-17 ani sunt plasați în instituții de tip rezidențial [2].

Sistemul rezidențial de protecție a copilului aflat în dificultate din Republica Moldova este constituit din 61 instituții care se află în subordinea a trei ministere: Ministerului Educației (56 instituții), Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei (2 instituții), Ministerului Sănătății (2 instituții) și Administrației Publice Locale a municipiului Chișinău (1 instituție).

Instituțiile de tip rezidențial, care sunt supuse analizei, sunt *Școlile de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părinților*, aflate în subordinea Ministerului Educației al Republicii Moldova. Acest tip de instituții au fost înființate în Republica Moldova în anul 1956 și la moment acestea sunt în număr de 16. Potrivit anului de constituire, situația poate fi reprezentată grafic în felul următor:

Tabelul 1

Repartizarea școlilor-internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părinților, în funcție de anul de constituire

Anul constituirii	1956	1957	1960	1961	1963	1964	1971	1973	1974
Numărul instituțiilor	2	2	1	5	2	1	1	1	1

De aici rezultă că majoritatea instituțiilor au fost constituite la sfârșitul anilor '60 – începutul anilor '70, ceea ce denotă uzura conceptuală a îngrijirii rezidențiale ca formă de protecție a copilului aflat în dificultate.

Întregul sistem al instituțiilor de tip rezidențial (2009), subordonate Ministerului Educației, este constituit din 56 instituții cu un contingent de 7087 copii (07-17 ani) [3].

Tabelul 2

Sistemul instituțiilor rezidențiale subordonate Ministerului Educației

Tipurile instituțiilor de tip rezidențial	Numărul instituțiilor de tip rezidențial	Numărul de copii plasați în instituțiile de tip rezidențial
Școli de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părinților	15	2829
Case de copii	2	60
Instituții speciale pentru copii cu deficiențe fizice și senzoriale	8	824
Școli-internat auxiliare	27	2792
Școli-internat sanatoriale	3	557
Școli-internat pentru copii cu devieri de comportament	1	25
În total	56 instituții	7087 copii

În ceea ce privește celelalte instituții, trebuie specificat faptul că instituțiile subordonate Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei oferă servicii specifice copiilor cu dizabilități psihice grave.

Instituțiile subordonate Ministerului Sănătății, precum și cea subordonată Administrației Publice Locale a municipiului Chișinău, prestează servicii copiilor de vârstă fragedă (0-7 ani).

Tabelul 3

**Date cu privire la numărul de copii în instituțiile de tip rezidențial subordonate
Ministerului Educației (20.07.2010)**

Numărul de copii instituționalizați în instituțiile rezidențiale subordonate Ministerului Educației			Numărul de copii orfani, din totalul copiilor instituționalizați	Numărul de copii reintegrați în familia biologică
31.05.2009	01.01.2010	03.05.2010	31.05.2010	01.09.2009- 31.05.2010
7547 copii	7612 copii	6888 copii	694 copii	664 copii

Notă: Ministerul Educației a colectat datele de la managerii instituțiilor de tip rezidențial.

Din tabelul de mai sus poate fi observat faptul că numărul de copii instituționalizați în instituțiile subordonate Ministerului Educației este în scădere, fapt determinat de totalitatea măsurilor care se întreprind în Republica Moldova pentru implementarea *Strategiei Naționale privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului, 2007-2012*.

Observăm, totodată (fapt important), că cca 10% din totalul copiilor instituționalizați sunt orfani, ceilalți având o familie sau o persoană de referință. Cu toate acestea, foarte puțini dintre ei au avut șansa de a cunoaște o formă de protecție alternativă instituționalizării. La moment, în Republica Moldova sunt recunoscute legal și implementate următoarele forme de protecție, alternative instituționalizării: tutela/ curatela; casa de copii de tip familial, asistența parentală profesionistă, adopția națională, adopția internațională, centrul de plasament temporar.

Pe parcursul anului de învățământ 2009-2010, 115 copii din cele 56 instituții ale Ministerului Educației au fost protejați printr-o formă de protecție alternativă îngrijirii rezidențiale, iar 664 copii au fost reintegrați în familia lor biologică.

Numărul copiilor care au absolvit în anul 2010 instituțiile de tip rezidențial este de 114,, dintre care 508 sunt absolvenți ai instituțiilor de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părinților, fapt care poate fi remarcat în Tabelul 4.

Tabelul 4

Absolvenți ai instituțiilor de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părinților

Anul de absolvire	Numărul de copii care au absolvit gimnaziul-internat
2006	565
2007	560
2008	540
2009	421
2010	508

În ceea ce privește sistemul de îngrijire rezidențială de stat prezent în municipiul Chișinău, putem constata că aici activează două instituții pentru copii de vârstă fragedă, 2 gimnazii de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părinților, 3 școli auxiliare, 3 școli speciale.

Numeric, situația copiilor ocrotiți în instituțiile de tip internat, existente în municipiul Chișinău, poate fi prezentată în următorul tabel:

Tabelul 5

Numărul total de copii în instituții de tip internat

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Numărul total de copii în instituții de tip internat	951	805	724	658	745	664
Din ei, absolvenți	117	114	114	83	102	98

Analizând acest Tabel, putem concluziona că numărul copiilor instituționalizați din municipiul Chișinău este într-o continuă descreștere. Acest fapt poate fi explicat prin acțiunile de prevenire a instituționalizării/deinstituționalizare, întreprinse atât la nivel statal, cât și nonguvernamental, în conformitate cu Strategia Națională de reorganizare a sistemului rezidențial, 2007-2012.

Din cei 508 absolvenți ai gimnaziilor-internat din Republica Moldova pentru anul 2010 (Tabelul 4), 98 sunt din Chișinău (ceea ce constituie 19%). Acest fapt poate fi explicat prin capacitatea mare a acestor două instituții și, deci, de numărul mare de copii prezenți în cele două instituții rezidențiale din municipiul Chișinău (664 copii instituționalizați – *a se vedea* Tabelul 5).

Chiar dacă numărul copiilor instituționalizați din întreaga țară este în continuă descreștere, sumele de bani cheltuite din bugetul statului pentru această categorie de beneficiari sunt destul de mari, constatare ce se face evidentă din următorul tabel:

Tabelul 6

**Cheltuieli pentru întreținerea unui copil în instituțiile de tip rezidențial
(cu finanțare de la bugetul republican), anul 2009**

Tipul instituției	Numărul de instituții	Numărul de copii	Cheltuieli pentru întreținerea unui copil pe an, lei	Cheltuieli pentru întreținerea unui copil pe lună, lei
Instituții pentru copiii orfani și rămași fără îngrijirea părinților	11	2205	27804	2317
Școli-internat auxiliare, instituții speciale pentru copiii cu deficiențe fizice și senzoriale	18	2251	28608	2384
Școli sanatoriale	3	596	24804	2067

Cheltuielile suportate anual pentru un copil instituționalizat sunt diferite, în dependență de serviciile pe care le oferă instituția și de specificul copiilor care sunt ocrotiți în cadrul respectivei instituții.

Analizând cheltuielile făcute anual pentru copiii din cadrul instituțiilor pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părinților, putem remarca faptul că anual statul cheltuie în jur de 28000 lei, pe când îngrijirea unui copil într-o casă de copii de tip familial, spre exemplu, costă lunar în jur de 1000 lei, anual în jur de 12000 lei, deci, cam la jumătate cât costă îngrijirea copilului în cadrul unei instituții.

Procesul instructiv-educativ din cadrul instituțiilor de tip rezidențial subordonate Ministerului Educației la 1 mai 2009 era asigurat de 4941 angajați. Dintre aceștia, 3870 sunt angajați titulari, 298 persoane sunt angajate prin cumul și 773 angajați sunt pensionari. Dacă e să facem coraportul personal / număr de copii, observăm că pentru 7547 copii (la 31.05.2009) avem 4168 personal, adică o persoană pentru 1,8 copii.

Serviciile de care beneficiau copiii, la 31.05.2010, în cadrul instituțiilor de tip rezidențial subordonate Ministerului Educației erau asigurate de 4183 persoane pentru 6888 copii, raportul fiind de 1,6. Deci, un angajat avea grijă de 1,6 copii. Repartizarea personalului, conform funcției ocupate, poate fi realizată în felul următor:

Tabelul 7

Numărul angajaților în cadrul instituțiilor de tip rezidențial

Angajați în cadrul instituțiilor de tip rezidențial subordonate Ministerului Educației (31.05.2010)		
Cadre didactice	Educatori	Personal auxiliar
1568	767	1848

Pe parcursul unui an, numărul angajaților care ofereau servicii sociale pentru copiii ocrotiți în cadrul instituțiilor subordonate Ministerului Educației a scăzut cu 758 persoane, iar numărul copiilor a scăzut cu 659.

În scopul implementării Strategiei Naționale și a Planului de Acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului, în conformitate cu Standardele Minime de Calitate privind îngrijirea, educarea și socializarea copiilor din instituțiile de tip rezidențial, a fost propusă angajarea a cel puțin 1 asistent social per instituție rezidențială (1,5 asistenți sociali x 100 copii în instituție). Astfel, pe parcursul anului 2009,

în cadrul instituțiilor de tip rezidențial subordonate Ministerului Educației au fost angajați 66 asistenți sociali, 26 dintre care activează în cadrul instituțiilor de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească.

În ceea ce privește specificul personalului angajat în instituțiile de tip rezidențial pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească, situația poate fi reprezentată astfel:

Tabelul 8

Personalul instituțiilor de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească subordonate Ministerului Educației (01.05.2009)

Numărul instituțiilor	În total	Titulari			Prin cumul		Pensionari
		Manageri	Cadre didactice	Personal auxiliar	Cadre didactice	Personal auxiliar	
16	1564	49	610	786	70	49	263

Din datele expuse în tabel putem concluziona că în instituțiile de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească subordonate Ministerului Educației activează 1827 angajați pentru 2829 copii, deci un angajat pentru 1,5 copii. Dintre care: 1445 sunt angajați titulari, 119 persoane sunt angajate prin cumul și 263 angajați sunt pensionari.

De aici putem concluziona că în majoritatea instituțiilor subordonate Ministerului Educației situația este similară, cu mici excepții: pentru toate instituțiile avem raportul de un angajat pentru 1,8 copii, iar în instituțiile de tip internat avem un angajat pentru 1,5 copii.

Rezultatele realizării Planului de Acțiuni pentru implementarea Strategiei Naționale de reorganizare a sistemului rezidențial, 2007-2012

Strategia Națională de reorganizare a sistemului rezidențial și Planul de Acțiuni pentru implementarea acesteia au scopul de a asigura și respecta dreptul copilului de a crește în mediul familial, prin reducerea la jumătate a numărului copiilor instituționalizați, precum și prin reformarea totală a sistemului rezidențial.

În ce privește realizarea Planului de Acțiuni pentru implementarea Strategiei Naționale de reorganizare a sistemului rezidențial, 2007-2012, menționăm următoarele:

- În perioada 2007 – 2009 au fost închise 6 instituții de tip rezidențial: școala-internat auxiliară „Alexandru Ioan Cuza”, r-nul Cahul (2007); Gimnaziul–internat nr.1, mun.Chișinău (2008); Gimnaziul–internat nr.23, mun.Chișinău (2008); Școala specială nr.4 pentru copii surzi, mun.Chișinău (2008); Gimnaziul-internat nr.10 (2008), mun.Chișinău; Casa de copii din Cupcui, r-nul Leova (2009).
- Gimnaziul-internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească din Cărpineni, r-nul Hâncești, a fost transformat în Centru de Zi (2007).
- Școala de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească din Cahul a fost transformată în Complex de servicii sociale pentru copii și tineri aflați în dificultate – „Împreună” (2010).
- În scopul implementării Strategiei și Planului Național de Acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului, pe parcursul anului 2009 în instituțiile de tip rezidențial subordonate Ministerului Educației au fost angajați 66 asistenți sociali:
- A fost elaborat Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea instituțiilor de tip rezidențial.
- A fost elaborat un plan bianual de activitate (pentru următorii doi ani) semnat de Ministerul Educației și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) Moldova. Acesta vizează continuarea reformelor în domeniul protecției drepturilor copilului, având drept obiectiv implementarea Planului-Cadru de reformare a sistemului rezidențial de îngrijire a copilului, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației (HG 784 din 09.07.2007).
- În conformitate cu Planul-cadru de reformare a sistemului rezidențial de îngrijire a copilului, în anul 2010 a demarat procesul de închidere și reformare a următoarelor instituții de tip rezidențial: Școala de tip internat din Cupcini, r-nul Edineț; Casa de copii din Cernoleuca, r-nul Dondușeni; Școala-internat auxiliară din s. Sculeni, r-nul Ungheni; Școala-internat auxiliară din s. Socii Noi, r-nul Fălești; Școala-internat auxiliară din s. Albinețul Vechi, r-nul Fălești [3].

Potrivit aceluiași Plan, evaluarea copiilor instituționalizați și a familiilor acestora, elaborarea planurilor individuale de plasament și îngrijire, dezvoltarea serviciilor sociale pentru copil și familie, dezvoltarea serviciilor de educație incluzivă se va realiza în următoarele instituții: Școala-internat auxiliară din Mărculești, Florești; Școala-internat specială pentru copii cu restanțe poliomielită și paralizie cerebrală din or. Ialoveni; Gimnaziul-internat nr.2 din mun. Chișinău. Procesul de închidere și reorganizare a instituțiilor de tip rezidențial este realizat în colaborare cu ONG-urile în domeniu: Organizația nonguvernamentală CCF Moldova – „Copil, Comunitate, Familie”, Organizația internațională „Every Child”, Grupul de Nivel Înalt pentru Copiii Moldovei (CHLG).

Formele alternative de protecție existente în Republica Moldova

Odată cu reorganizarea/închiderea structurilor rezidențiale de protecție a copiilor, a fost necesară crearea de servicii alternative instituționalizării și dezvoltarea formelor de protecție de tip familial. La moment, în Republica Moldova funcționează următoarele forme alternative de protecție: centrele de plasament temporar, centrele de zi, tutela/curatela, casele de copii de tip familial, asistența parentală profesionistă, adopția națională și adopția internațională.

Conform datelor oferite de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, situația generală privind evidența și forma de protecție aplicată copiilor rămași fără ocrotire părintească, pentru anul 2009, poate fi reprezentată în felul următor:

Tabelul 9

Situația generală privind evidența și forma de protecție aplicată copiilor rămași fără ocrotire părintească

Nr. crt	Indicatorii	În total / copii	Pentru anul 2009/ copii
1.	Numărul total de copii aflați la evidență	13181	3101
	<i>Dintre care:</i> Fete	6527	1494
	Băieți	6654	1607
	<i>Dintre care:</i> cu vârsta 0-2 ani	526	192
	3-6 ani	1652	486
	7-17 ani	11003	2426
2.	Numărul de copii plasați în centre maternale	137	59
3.	Centre de plasament temporar pentru copii cu vârsta fragedă 0-7 ani	283	142
4.	Centre de plasament temporar pentru copiii în vârstă de 7-18 ani	590	334
5.	Tutelă / curatelă	6952	1565
	<i>Dintre care:</i> Fete	3452	735
	Băieți	3500	526
	<i>Dintre care:</i> cu vârsta 0-2 ani	116	68
	3-6 ani	826	225
	7-12 ani	2101	436
	13-17 ani	3909	836
	Din care primesc indemnizații	3500	526
6.	Adopție	2132	212
	<i>Dintre care:</i> Fete	1117	112
	Băieți	1015	100
	<i>Dintre care:</i> cu vârsta 0-2 ani	254	56
	3-6 ani	450	57

	7-9 ani	326	27
	10-12 ani	411	24
	13-17 ani	691	48
	Dintre care primesc indemnizații	1220	148
7.	Adopți de cetățeni ai Republicii Moldova care domiciliază permanent pe teritoriul RM	1979	182
	<i>Dintre care: Fete</i>	1047	97
	Băieți	932	85
	<i>Dintre care: cu vârsta 0-2 ani</i>	210	46
	3-6 ani	392	47
	7-9 ani	304	22
	10-12 ani	396	19
	13-17 ani	677	48
8.	Adopție internațională	153	30
	<i>Dintre care: Fete</i>	70	15
	Băieți	83	15
	<i>Dintre care: cu vârsta 0-2 ani</i>	44	10
	3-6 ani	58	10
	7-9 ani	22	5
	10-12 ani	15	5
	13-17 ani	14	0
9.	Asistență parentală profesionistă	168	78
	<i>Dintre care: Fete</i>	98	48
	Băieți	70	30
	<i>Dintre care: cu vârsta 0-2 ani</i>	13	5
	3-6 ani	49	34
	7-12 ani	81	30
	13-17 ani	25	9
10.	Case de copii tip familial	303	99
	<i>Dintre care: Fete</i>	166	48
	Băieți	137	51
	<i>Dintre care: cu vârsta 0-2 ani</i>	6	4
	3-6 ani	44	28
	7-12ani	146	37
	13-17 ani	107	30

Datele prezentate în Tabelul 9 relevă faptul că în Republica Moldova 9555 copii sunt protejați prin forme de protecție de tip familial. Din cei 9555 copii, 1954 au început să fie protejați, în anul 2009, printr-o formă de protecție de tip familial.

Dacă e să ne referim la formele de protecție aplicată, constatăm că cel mai frecvent copiii sunt protejați prin tutelă/ curatelă: 6952 cazuri în general și 1565 cazuri în anul 2009.

O altă formă de protecție frecvent utilizată este adopția: 2132 cazuri în general și 212 cazuri în anul 2009.

Analizând cele două tipuri de adopții practicate în Republica Moldova, este de menționat faptul că, de-a lungul anilor, 1979 copii au fost adoptați de cetățeni ai Republicii Moldova, iar 153 copii au fost adoptați de cetățeni ai altor state.

În anul 2009 situația poate fi prezentată în felul următor: 182 copii au fost protejați prin adopție națională și 30 copii – prin adopție internațională.

În ceea ce privește Asistența parentală profesionistă și Casele de copii de tip familial, pe parcursul anilor, 471 copii au fost protejați prin aceste două forme de protecție.

Dacă e să ne referim la anul 2009, 78 copii au fost plasați în Asistența parentală profesionistă și 99 copii au fost plasați într-o Casă de copii de tip familial.

În concluzie poate fi specificat faptul că în anul 2009 copiii orfani și cei rămași fără îngrijire părintească au fost protejați prin instituționalizare – ca formă de protecție în 9196 cazuri și prin forme de protecție de tip familial, care sunt de câteva tipuri: tutelă – 1954 cazuri, adopție națională – 183, adopție internațională – 30, asistență parentală profesionistă – 78 și casă de copii de tip familial – 99 cazuri.

Referințe:

1. www.statistica.md
2. Raport de evaluare a costurilor neimplimentării Planului de Acțiuni al Strategiei Naționale privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007 -2012, realizat de Fundația de Investiții Sociale și Economice-CASE din Moldova, Chișinău, decembrie 2009, p.25.
3. Date oferite de Ministerul Educației în urma solicitării Nr. 760 din 19.04.2010, înaintate de Asociația „Amicii dei Bambini Moldova”.
4. Date oferite de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, în urma solicitării Nr.761 din 19.04.2010, înaintate de Asociația „Amicii dei Bambini Moldova”.

Prezentat la 01.04.2011